Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 5.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.56

УДК 631.95:657.6

Р. В. Чата,

аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ORCID ID: https://orcid.org/ 0009-0007-8207-9320

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ У СТАЛОМУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ

R. Chata,

Postgraduate student,

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

THE INNOVATION AND INVESTMENT POTENTIAL OF ENVIRONMENTAL AUDITING IN SUSTAINABLE LAND USE WITHIN NICHED COOPERATION

У статті комплексно обґрунтовано роль екологічного аудиту як одного з ключових інструментів забезпечення сталого землекористування та

ефективного розвитку аграрного сектору в умовах євроінтеграційних процесів України. Акцентовано увагу на тому, що сучасний стан агроландшафтів характеризується надмірною розораністю, деградацією ґрунтів, зниженням біорізноманіття та екологічною незбалансованістю, що зумовлює нагальну потребу у впровадженні інноваційних підходів до управління природокористуванням. У цьому контексті екологічний аудит розглядається не лише як інструмент контролю, а як стратегічний механізм оцінювання, прогнозування та оптимізації використання природних ресурсів.

Запропоновано удосконалену методику проведення екологічного аудиту, яка базується на інтеграції геоінформаційних систем (ГІС), систем екологічного моніторингу та портфельного підходу до управління інноваційно-інвестиційними проєктами. Така методика дозволяє забезпечити більш точну діагностику стану агроекосистем, виявлення екологічних ризиків і формування ефективних управлінських рішень щодо їх мінімізації. Особливу увагу приділено адаптації цієї методики до потреб малого та нішевого агробізнесу, що є важливим для розвитку сільських територій та підвищення їх економічної спроможності.

Доведено, що впровадження екологічного аудиту сприяє суттєвому зниженню екологічних і фінансових ризиків, підвищенню інвестиційної привабливості аграрних підприємств, а також покращенню якості управлінських рішень завдяки використанню достовірної та систематизованої інформації. Встановлено, що екологічний аудит є важливим чинником формування екологічно відповідального господарювання, яке поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та збереження довкілля.

Обґрунтовано, що екологічний аудит сприяє розвитку малого та нішевого агробізнесу, фермерських господарств, кооперативних об'єднань та кластерних ініціатив. Його поєднання із системами екологічної сертифікації забезпечує підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, що є особливо важливим у контексті

європейських стандартів якості та безпеки. Крім того, підкреслено значення екологічного аудиту у формуванні довіри між виробниками, інвесторами та споживачами.

Узагальнено, що екологічний аудит виступає ключовим інструментом інформаційного забезпечення, стратегічного планування та екологізації аграрного виробництва. Його застосування сприяє переходу до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку агробізнесу, стимулює формування аграрних кластерів, підвищує ефективність використання ресурсів та забезпечує сталий розвиток територіальних громад, що відповідає сучасним викликам і пріоритетам державної аграрної політики України.

The article provides a comprehensive justification of the role of environmental auditing as one of the key tools for ensuring sustainable land use and the effective development of the agricultural sector in the context of Ukraine's European integration processes. It emphasises that the current state of agricultural landscapes is characterised by excessive ploughing, soil degradation, a decline in biodiversity and ecological imbalance, which creates an urgent need to introduce innovative approaches to natural resource management. In this context, an environmental audit is viewed not merely as a control tool, but as a strategic mechanism for assessing, forecasting and optimising the use of natural resources.

An improved methodology for conducting environmental audits is proposed, based on the integration of geographic information systems (GIS), environmental monitoring systems and a portfolio approach to the management of innovation and investment projects. This methodology enables a more accurate diagnosis of the state of agroecosystems, the identification of environmental risks, and the formulation of effective management decisions to minimise them. Particular attention is paid to adapting this methodology to the needs of small and niche agribusinesses, which is important for the development of rural areas and enhancing their economic capacity.

It has been demonstrated that the implementation of environmental audits contributes to a significant reduction in environmental and financial risks, enhances the investment attractiveness of agricultural enterprises, and improves the quality of management decisions through the use of reliable and systematic information. It has been established that environmental auditing is a key factor in fostering environmentally responsible management, which combines economic efficiency, social responsibility and environmental conservation.

It has been demonstrated that environmental auditing promotes the development of small and niche agribusinesses, farms, cooperatives and cluster initiatives. Its integration with environmental certification systems enhances the competitiveness of products in both domestic and international markets, which is particularly important in the context of European quality and safety standards. Furthermore, the importance of environmental auditing in building trust between producers, investors and consumers is emphasised.

It is concluded that environmental auditing serves as a key tool for information provision, strategic planning and the greening of agricultural production. Its application facilitates the transition to an innovation- and investment-driven model of agribusiness development, stimulates the formation of agricultural clusters, enhances resource efficiency and ensures the sustainable development of local communities, in line with the current challenges and priorities of Ukraine's state agricultural policy.

Ключові слова: *екологічний аудит, стале землекористування, фермери, агробізнес, кооперація, кластеризація, інновації, природокористування, ГІС-технології, сертифікація.*

Keywords: *environmental audit, sustainable land use, farmers, agribusiness, cooperation, clustering, innovation, natural resource management, GIS technologies, certification.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний розвиток аграрного сектору України супроводжується загостренням проблем нераціонального використання земельних ресурсів, що проявляється у надмірній розораності територій, порушенні екологічно обґрунтованої структури угідь, деградації ґрунтового покриву та зниженні стійкості агроландшафтів. Високий рівень антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище в умовах інтенсифікації сільськогосподарського виробництва зумовлює необхідність формування нових підходів до управління землекористуванням, орієнтованих на забезпечення балансу між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах євроінтеграційних процесів, які передбачають адаптацію національної аграрної політики до стандартів Європейського Союзу та впровадження принципів «зеленої» економіки.

У цьому контексті важливого значення набуває екологічний аудит як інструмент оцінювання стану природно-ресурсного потенціалу, контролю екологічних ризиків і підвищення ефективності господарської діяльності.

Незважаючи на значний науковий доробок у сфері сталого розвитку аграрного сектору, екологізації землекористування та формування кластерних моделей економіки, низка важливих аспектів залишається недостатньо дослідженою. Недостатньо розробленими залишаються методичні підходи до проведення комплексного екологічного аудиту, який би поєднував оцінювання природно-ресурсного потенціалу, економічну ефективность агровиробництва та соціальних аспектів розвитку територій. Існуючі підходи переважно мають фрагментарний характер і не забезпечують формування цілісної інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень у сфері агробізнесу.

Крім того, недостатньо дослідженими є механізми поєднання екологічного аудиту з розвитком кооперації, нішевого агробізнесу та кластеризації, що

обмежує можливості формування конкурентоспроможних моделей господарювання. Потребує поглиблення також питання інтеграції екологічного аудиту з процедурами сертифікації та міжнародними стандартами якості в контексті євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку, екологізації землекористування та функціонування аграрного сектору знайшли відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема О. Врублевської, М. Газуди, Я. Геника, Л. Гринів, М. Голубця, Б. Данилишина, І. Дубовіча, Ю. Стадницького, П. Скрипчука, Є. Хлобистова, а також M. Elbakidze та M. Nijnik. Питання розвитку сільських територій і забезпечення їх сталого функціонування досліджували О. Гуторов, О. Демченко, Т. Зінчук, І. Томашук, M. Giraldo, E. Santana, В. Герцег, М. Кизим, О. Полякова, В. Хаустова та інші. [1 – 7].

Значний внесок у розвиток кластерного підходу в Україні здійснили Н. Внукова, М. Войнаренко, В. Лагодієнко, Д. Літвінов, Н. Мікула, С. Соколенко. Незважаючи на вагомі наукові напрацювання, питання інтеграції екологічного аудиту в систему управління землекористуванням, особливо для малого агробізнесу, фермерів, нішевого агробізнесу, домогосподарств, кооперативів, та на перспективу їх залучення до кластерних структур, залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового обґрунтування.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення теоретико-методологічних підходів до екологічного аудиту як інструменту забезпечення сталого землекористування та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору [8, с 75-82].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З урахуванням актуальності проблеми та наявних наукових напрацювань, метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розроблення практичних підходів до впровадження екологічного аудиту як інструменту забезпечення

сталого землекористування для розвитку малих форм агробізнесу в умовах євроінтеграції.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- ✓ проаналізувати сучасний стан використання земельних ресурсів та виявити основні екологічні й економічні проблеми землекористування;
- ✓ розробити та удосконалити методичні підходи до проведення комплексного екологічного аудиту із використанням сучасних цифрових технологій;
- ✓ визначити напрями застосування результатів екологічного аудиту для розвитку кооперації, нішевого агробізнесу та кластерних моделей господарювання;
- ✓ оцінити вплив екологічного аудиту на підвищення ефективності землекористування, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності аграрного сектору.

Реалізація поставлених завдань дозволить сформувати науково обґрунтований підхід до використання екологічного аудиту як ключового інструменту інформаційного забезпечення, стратегічного планування та сталого розвитку аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне використання земельних ресурсів є ключовою передумовою забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та потребує пошуку оптимальних моделей землекористування. В Україні сільськогосподарські угіддя займають понад 70% загального земельного фонду, а рівень розораності становить близько 54%, що значно перевищує середній показник країн Західної Європи (35%). Така ситуація свідчить про надмірну інтенсивність використання земельних ресурсів, що призвело до екологічно розбалансованого співвідношення угідь, недостатньої лісистості, скорочення площ природних стабілізуючих екосистем [5, с. 84].

Інноваційна стратегія забезпечення гармонізації життєдіяльності суспільства та НПС передбачає вдосконалення систем інформаційного забезпечення економіки, залучення нових технологій, врахування фактів глобалізації, кооперації та кластеризації. Тому, розвиток нішевого аграрного бізнесу, перехід до інноваційної моделі розвитку громад, орієнтація економіки на стійке функціонування можливі через переробку сировини за технологією врахування життєвого циклу, побудову інформаційно-дорадчих систем, використання екологічного аудиту, що є завданнями передусім для громад і загальнодержавному рівні також у контексті національних програм та євроінтеграції. Разом з тим, наукові дослідження розвитку соціо-еколого-економічних систем повинні поглиблюватися, виходячи із сучасних тенденцій зростання антропогенного тиску на НПС та монополізації природних ресурсів.

Сучасні наукові підходи акцентують увагу на цифровізації аграрного сектору, зокрема через створення геоінформаційних систем і порталів відкритих просторових даних, однак в Україні досі відсутній єдиний інтегрований геопортал для підтримки прийняття управлінських рішень у сфері аграрного виробництва [9, 10].

Інноваційна стратегія гармонізації взаємодії суспільства і навколишнього природного середовища передбачає розвиток інформаційного забезпечення, впровадження сучасних технологій, а також врахування процесів глобалізації, кооперації та кластеризації. У цьому контексті розвиток малих форм агробізнесу та інноваційних моделей функціонування громад можливий за умов застосування концепції життєвого циклу продукції, інформаційно-дорадчих систем та екологічного аудиту як інструменту стратегічного управління.

Євроінтеграційні процеси та зростання міжнародної конкуренції зумовлюють перехід до кластерної моделі економіки, що базується на об’єднанні підприємств за спільними економічними, технологічними та

територіальними інтересами. Це сприяє ефективнішому використанню ресурсів. [10 - 12]

У сучасних умовах розвитку «smart» та «зеленої» економіки екологічний аудит інтегрується у систему управління територіально-господарськими комплексами, що забезпечує оцінку природно-ресурсного потенціалу, ефективності його використання та підвищує конкурентоспроможність агробізнесу і сприяє формуванню регіональних кластерів.

Отже, екологічний аудит виступає не лише інструментом контролю, а й основою формування інноваційно-інвестиційної моделі агробізнесу, що поєднує екологічну безпеку, економічну ефективність і соціальну відповідальність. Систематизацію відповідних стратегій і процесів представлено на рисунку 1.

Теоретичною основою розвитку громад є положення теорій просторового розвитку та економічної географії, що обґрунтовують значення територіальної концентрації виробництва, спеціалізації та кооперації суб'єктів господарювання. Зокрема, теорія розміщення виробництва акцентує увагу на виборі оптимальної локації підприємства з метою мінімізації витрат і забезпечення доступу до ринків збуту. У свою чергу, теорія центральних місць В. Кристаллера передбачає формування економічних центрів, навколо яких концентрується виробнича та ресурсна база, що сприяє розвитку прилеглих територій та підвищенню їх економічної активності.

Екологічний аудит виступає ефективним інструментом контролю за станом використання природних ресурсів у всіх формах і масштабах агробізнесу. Його функціональне призначення полягає у забезпеченні екологічно допустимого та економічно обґрунтованого землекористування, а також у покращенні стану навколишнього природного середовища шляхом гармонізації природоохоронних і господарських процесів.

Рис. 1. Систематизація стратегій та процесів для екологізації землекористування та розвитку малих форм агробізнесу в контексті євроінтеграції України.

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5 - 9].

Світовий досвід свідчить, що найбільш ефективні агробізнес-структури формуються на основі локальних виробництв, які згодом трансформуються у кооперативи та кластери. У цьому контексті екологічний аудит виступає ключовим інструментом формування інституційних передумов для об'єднання суб'єктів господарювання, їх спеціалізації та забезпечення соціо-еколого-економічної відповідальності. Саме тому для розвитку різних форм малого агробізнесу, домогосподарств, нішевої кооперації реалізація на перспективу

кластерної політики потребує застосування удосконаленої методики екологічного аудиту щодо сталого землекористування, яка слугує джерелом дорадчих послуг для агробізнесу в межах територіальних громад.

Запропонована методика ґрунтується на системному підході та передбачає формування комплексного соціо-еколого-економічного обґрунтування функціонування агробізнесу, оцінку природно-ресурсного потенціалу територій, аналіз ринкової кон'юнктури та врахування сучасних вимог до соціальної відповідальності бізнесу. Важливим орієнтиром при цьому виступає Схема екологічного менеджменту та аудиту (EMAS), яка підтверджує необхідність інтеграції екологічних аспектів у систему управління підприємствами.

Головною метою комплексного екологічного аудиту є створення інформаційної бази для організації раціонального землекористування, що забезпечує розвиток спеціалізованих напрямів агробізнесу, зокрема органічного, інтенсивного, садівничого чи тепличного виробництва. Основними завданнями такого аудиту є збір, аналіз та систематизація інформації щодо варіантів ефективного використання земельних ресурсів, забезпечення екологічної доцільності господарської діяльності, формування попередніх умов для кооперації та створення продукції з високою доданою вартістю.

Процедури екологічного аудиту та сертифікації виробництв узгоджуються із стратегічним курсом України на євроінтеграцію та впровадження положень Спільної аграрної політики ЄС. У цьому контексті важливого значення набувають такі показники, як ефективність еколого-економічних механізмів природокористування, рівень екологічної безпеки виробництва, відповідність продукції міжнародним стандартам якості та безпечності.

Конкурентоспроможними в умовах європейського ринку можуть бути лише ті підприємства, які відповідають вимогам стандартів ISO, GMP, HACCP та інших систем управління якістю.

Особливістю сучасного екологічного аудиту є врахування концепції життєвого циклу продукції, що дозволяє оцінити вплив виробництва на довкілля на всіх етапах – від використання ресурсів до утилізації відходів. Це забезпечує формування екологічно орієнтованих систем менеджменту та створює передумови для підвищення конкурентоспроможності агробізнесу.

Об’єктами екологічного аудиту будуть: землекористування в агробізнесі; об’єднані територіальні громади; природно-господарські об’єкти; окремі природні ресурси, що розміщені локально, і територія, як ресурс; сільськогосподарські землі (в тому числі, під органічне землекористування); рекреація (як цілісний комплекс із надання послуг і НПС, що його оточує); території, де вирощується локальна, нішева, специфічна для кооперативу, в тому числі, екологічна продукція з врахуванням якості сільськогосподарських угідь за принципом «з лану до столу»; виробничі процеси (система безпеки продуктів харчування, наприклад, HACCP) тощо (рис. 2).

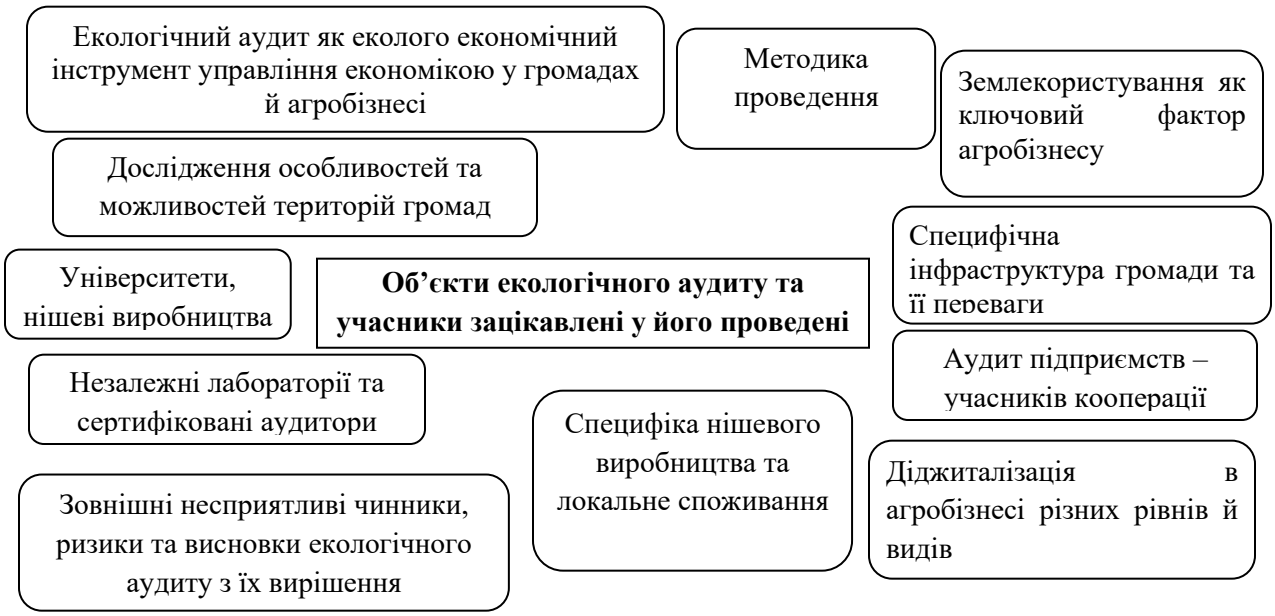

Рис. 2. Основні об’єкти екологічного аудиту та учасники його проведення

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2,5,7].

Таким чином, екологічний аудит виступає не лише інструментом оцінки стану довкілля, але й стратегічним механізмом формування конкурентних переваг агробізнесу, розвитку кооперації та на перспективу - кластеризації, а також забезпечення сталого розвитку територіальних громад у контексті євроінтеграційних процесів [13, с. 35-42].

Екологічний аудит щодо об’єктів навколишнього природного середовища, територій громад і сільськогосподарських земель є інноваційним інструментом за своїм змістом і функціональним призначенням. Його застосування дозволяє вирішувати комплекс завдань, спрямованих на забезпечення ефективного та екологічно збалансованого землекористування.

До ключових напрямів реалізації екологічного аудиту належать:

- ✓ визначення кількісних і якісних характеристик земельних ділянок для розвитку нішевого агробізнесу;
- ✓ формування інформаційних платформ підтримки аграрного виробництва — від етапу ідеї до логістики та збуту продукції;
- ✓ встановлення лімітів використання природних ресурсів на локальному та регіональному рівнях;
- ✓ картографування сільськогосподарських земель із подальшим ранжуванням ризиків соціо-еколого-економічного характеру;
- ✓ прогнозування негативних процесів та оцінка ризиків монокультурного виробництва;
- ✓ оцінювання екологічних збитків і розробка відповідних управлінських рішень.

Запровадження процедур комплексного екологічного аудиту та подальшої сертифікації є необхідним для підприємств, органів місцевого самоврядування та державних інституцій. Це забезпечує відповідність міжнародним стандартам, сприяє підвищенню інвестиційної привабливості територій і створенню прозорої інформаційної бази щодо екологічного та економічного стану регіонів.

Застосування методики екологічного аудиту дозволяє сформувати цілісну інформаційну базу про ресурсний потенціал громад і перспективи розвитку нішевих агробізнесів. Отримані дані виступають основою для стратегічного планування, розвитку кооперації та формування кластерних моделей господарювання [7, с. 103]

Важливим етапом є екологічна сертифікація, яка виступає інструментом впровадження кращих практик агробізнесу. Вона забезпечує: інтеграцію підприємств у національні та міжнародні ринки через відповідність екологічним стандартам; удосконалення технологічних процесів виробництва відповідно до європейських вимог; впровадження систем управління якістю та безпечністю продукції (зокрема HACCP та інтегрованих систем менеджменту).

Сучасні тенденції свідчать про інтеграцію різних стандартів сертифікації, що підвищує вимоги до екологічності та якості виробництва. На відміну від традиційних економічних інструментів регулювання, екологічний аудит і сертифікація формують цілісний еколого-економічний механізм управління, який враховує природний капітал у системі прийняття рішень. Сертифікація також сприяє підтвердженню статусу екологічно сприятливих територій і відкриває нові можливості для розвитку агробізнесу, кооперації та кластеризації. Прикладом ефективних міжнародних практик є система ISCC PLUS, яка передбачає комплексну оцінку сталості виробництва, раціонального використання ресурсів і соціальної відповідальності.

У підсумку, системне впровадження екологічного аудиту та сертифікації забезпечує кумулятивний ефект екомодернізації, сприяє трансформаційним змінам у громадах і формує підґрунтя для сталого розвитку аграрного сектору. Відповідно до законодавства України та сучасних європейських підходів, актуалізується необхідність подальшого розвитку методичного забезпечення екологічного аудиту як інструменту інформаційної підтримки та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва (табл. 1).

Таблиця 1. Переваги від створення кооперативів для громад й держави

Переваги для бізнесу	Переваги для громад	Переваги для держави
Можливість спільного використання інфраструктури	Збільшення зайнятості населення, скорочення безробіття	Формування та збільшення бази оподаткування завдяки концентрації суб'єктів господарювання
Можливість здійснення спільного маркетингу	Зростання заробітної плати	Інструмент для співпраці із іншими бізнесами
Організація збуту продукції учасників кластеру	Можливість безкоштовного навчання та підвищення кваліфікації	Розширення можливостей для залучення інвестицій у регіон
Розвиток та просування регіональних брендів	Покращення умов праці	Розвиток інфраструктури регіону
Участь у спільних наукових розробках	Зменшення соціальної напруги	Підвищення конкурентоспроможності регіону
Доступ до нових знань, технологій, сучасних методів управління	Розвиток інфраструктури регіону	Покращення іміджу регіону
Підвищення конкурентоспроможності продукції	Покращення умов життєдіяльності	Збільшення об'ємів виробництва
Можливість виходу на міжнародні ринки	Зниження ризику зміни роботи	Валютні надходження

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [1, 3, 6, 13].

Організація кооперативів базується на принципах економічної доцільності, системності, самоорганізації, екологічності, соціальної відповідальності та наукового обґрунтування, що узгоджується із концепціями «зеленої», smart та циркулярної економіки. Ключовим етапом є формування мотивації учасників, яка ґрунтується на поєднанні індивідуальних економічних вигід і суспільних інтересів із забезпеченням прозорості управлінських рішень.

Передумовою створення кооперативів і кластерів є проведення комплексних досліджень щодо ресурсного потенціалу територій, ринкової кон'юнктури, кадрового забезпечення та екологічного стану. У цьому контексті важливу роль відіграють інформаційні та дорадчі системи, що включають екологічний аудит, експертну оцінку потенціалу регіонів і аналіз витрат виробництва.

Сучасні тенденції розвитку сільськогосподарської кооперації визначаються зростанням інноваційності та наукоємності аграрного сектору, орієнтацією на нішеве й органічне виробництво, а також необхідністю врахування стану навколишнього природного середовища та кліматичних змін. Важливим залишається удосконалення методологічних підходів до трактування поняття «кооператив» та його ролі у формуванні конкурентоспроможної економіки громад [6, с. 54]

Основні етапи створення сільськогосподарського кооперативу на основі інформації екологічного аудиту включають: організацію взаємодії зацікавлених сторін і формування робочої групи; наукове обґрунтування напрямів нішевого виробництва; впровадження систем екологічного аудиту та сертифікації; організацію виробництва, переробки, логістики і збуту; розробку стандартів якості, брендування продукції та маркетингових стратегій; оцінку ресурсних потреб і прийняття рішення про реєстрацію кооперативу.

У довгостроковій перспективі розвиток аграрного сектору пов’язується з формуванням кліматично нейтральної моделі господарювання, що передбачає збалансовану структуру агроландшафтів, збереження біорізноманіття та впровадження природоорієнтованих рішень. Важливими складовими є розвиток систем кліматичного управління, підтримка екосистемних послуг і інтеграція держави, бізнесу та громад.

Суттєвим інструментом підвищення ефективності агровиробництва є впровадження портфельного підходу до управління земельними ресурсами. На відміну від традиційних моделей, він передбачає оцінку кожної ділянки як окремого активу з урахуванням її прибутковості та ризиків. Це дозволяє: оптимізувати розподіл ресурсів між різними типами земель; знизити виробничі та фінансові ризики за рахунок диверсифікації; здійснювати сценарне фінансове планування та прогнозування.

Доповненням до цього підходу є використання диференційованих агротехнологій, що забезпечує підвищення рентабельності інвестицій та ефективності використання ресурсів.

Таким чином, сучасна модель розвитку аграрного сектору ґрунтується на використанні інформації екологічного аудиту та засад діджиталізації агробізнесу всіх видів і форм для майбутньої кооперації, кластеризації, як інноваційно-інвестиційних підходів до сталого розвитку громад. Перехід до портфельного управління, впровадження екологічно орієнтованих технологій і фокус на прибутковості кожної земельної ділянки формують основу для підвищення конкурентоспроможності агробізнесу та забезпечення сталого розвитку територій.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що екологічний аудит виступає ключовим інноваційно-інвестиційним інструментом забезпечення сталого землекористування та розвитку малих форм агробізнесу в умовах євроінтеграції. Його застосування дозволяє сформувати комплексну інформаційно-аналітичну базу для прийняття управлінських рішень, оптимізувати використання природно-ресурсного потенціалу та забезпечити баланс між економічною ефективністю, екологічною безпекою і соціальною відповідальністю.

Доведено, що впровадження екологічного аудиту з використанням ГІС-технологій, космічного моніторингу та портфельного підходу до управління агровиробництвом сприяє підвищенню точності оцінки земельних ресурсів, зниженню ризиків господарської діяльності та зростанню інвестиційної привабливості аграрного сектору у громадах. Важливою складовою є інтеграція екологічного аудиту з процедурами сертифікації, що забезпечує відповідність міжнародним стандартам якості та відкриває можливості для виходу на зовнішні ринки.

Обґрунтовано, що розвиток малих форм агробізнесу, домогосподарств для можливого утворення нішевих кооперативів і аграрних кластерів потребує системного інформаційного забезпечення, де екологічний аудит виступає базовим інструментом ідентифікації потенціалу територій, формування спеціалізації виробництва та забезпечення ефективної взаємодії між суб'єктами господарювання. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів і сталому розвитку територіальних громад. Такий підхід дозволяє перейти від екстенсивного використання земель до ефективного, екологічно збалансованого господарювання, орієнтованого на довгострокову стійкість.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням методичного забезпечення екологічного аудиту, розвитком цифрових геоінформаційних платформ, а також адаптацією аграрного виробництва до кліматичних змін і вимог європейської інтеграції.

Література

1. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В., Вовкотруб Я. В. Впровадження механізму екологічного менеджменту в систему управління територіальних громад. *Ефективна економіка*. 2023. № 9. DOI: 10.32702/2307-2105.2023.9.14.
2. Гуторов О. І., Гуторова О. О. Методологічні принципи та способи розробки стратегії соціо-еколого-економічного розвитку сільських територій. *Аграрні інновації*. 2023. № 18. С. 234–240. URL: http://agrarian-innovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/420
3. Лагодієнко В. В., Літвінов Д. О. Аграрні кластери у системі стратегічного планування розвитку регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2024. №. 9, № 1. С. 238–243.

4. Міщенко В. В. Методи та інструменти цифрової трансформації аграрного сектору. *Агросвіт*. 2024. № 8. С. 103–110. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.8.103.

5. Симоненко Л., Іванюк О., Плотнікова М. Сталий розвиток сільських територій у сучасних умовах: соціально-економічний й екологічний аспекти. *Український економічний часопис*. 2024. № 4. С. 60–64. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-11.

6. Скрипчук П. М., Судук О. Ю. *Моделі та механізми геоуправління аграрними підприємствами.* Монографія. Рівне : НУВГП, 2020. 319 с.

7. Скрипчук П. М., Трохлюк Т. М. Процеси діджиталізації екологічного аудиту сільськогосподарських земель. *Вісник НУВГП. Серія «Економіка»*. 2021. С. 167–178.

8. Сталий розвиток сільських територій : монографія / за ред. Т. Зінчук, Ю. Раманаускаса. Житомир ; Київ : Центр учбової літератури ; Видавництво Клайпеда, 2019. 421 с.

9. Томашук І. В., Томашук І. О. Розвиток сільських територій України в умовах євроінтеграції. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7.

С. 40–49.

Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) (2025), “Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)”, *European Commission*, available at: https://greenforum.ec.europa.eu/emas_en (Accessed 16 January 2026).

10. Skorokhod I., Skrypchuk P., Shpak H., Chemerys V., Yakubiv R. Assessment of efficiency of the organic production development in Western Polissia regions. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8, No. 4. P. 134–170. DOI: https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.06

11. Roldan C. S., Giraldo G. A., Santana E. L. Sustainable development in rural territories within the last decade: a review of the state of the art. *Heliyon*. 2023. Vol. 9.

12. Skrypchuk P., Pichura V., Rybak V. Aspects of production of niche products on the basis of the economy of nature use. *Balanced Nature Using*. 2017. Vol. 10, No. 3. P. 18–27.

References:

1. Hrynchuk, Yu.S., Koval, N.V. and Vovkotrub, Ya.V. (2023), "Implementation of the environmental management mechanism in the management system of territorial communities", *Efektyvna ekonomika*, vol. 9. https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.14.

2. Hutorov, O.I. and Hutorova, O.O. (2023), "Methodological principles and approaches to developing a strategy for socio-ecological and economic development of rural areas", *Ahrarni innovatsii*, vol. 18, available at: http://agrarian-innovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/420 (Accessed 8 April 2026).

3. Lahodiienko, V.V. and Litvinov, D.O. (2024), "Agricultural clusters in the system of strategic planning of regional development", *Ukrainian Journal of Applied Economics*, vol. 9, available at: https://ujae.org.ua (Accessed 8 April 2026).

4. Mishchenko, V.V. (2024), "Methods and tools of digital transformation of the agricultural sector", *Ahrosvit*, vol. 8. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.103.

5. Symonenko, L., Ivaniuk, O. and Plotnikova, M. (2024), "Sustainable development of rural areas in modern conditions: socio-economic and environmental aspects", *Ukrainian Economic Journal*, vol. 4. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-11.

6. Skrypchuk, P.M. and Suduk, O.Yu. (2020), "Models and mechanisms of geo-management of agricultural enterprises", *National University of Water and Environmental Engineering*, Rivne.

7. Skrypchuk, P.M. and Trokhliuk, T.M. (2021), "Digitalization processes of environmental audit of agricultural lands", *Bulletin of NUWEE. Economics Series*, available at: http://ep3.nuwm.edu.ua (Accessed 8 April 2026).

8. Zinchuk, T. and Ramanauskas, Y. (eds.) (2019), “Sustainable development of rural areas”, *Center for Educational Literature; Klaipeda University Publishing House*, Zhytomyr–Kyiv–Klaipeda.

9. Tomashuk, I.V. and Tomashuk, I.O. (2023), “Development of rural areas of Ukraine under European integration conditions”, *Management of Changes and Innovations*, vol. 7, pp. 40–49. https://doi.org/10.32782/CMI/2023-7-6.

10. Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) (2025), “Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)”, *European Commission*, available at: https://greenforum.ec.europa.eu/emas_en (Accessed 8 April 2026).

11. Skorokhod, I., Skrypchuk, P., Shpak, H., Chemerys, V. and Yakubiv, R. (2022), “Assessment of efficiency of the organic production development in Western Polissia regions”, *Agricultural and Resource Economics*, vol. 8, no. 4, pp. 134–170. https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.06.

12. Roldan, C.S., Giraldo, G.A.M. and Santana, E.L. (2023), “Sustainable development in rural territories within the last decade: A review of the state of the art”, *Heliyon*, vol. 9. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13910.

13. Skrypchuk, P., Pichura, V. and Rybak, V. (2017), “Aspects of production of niche products on the basis of the economy of nature use”, *Balanced Nature Using*, vol. 10, no. 3, pp. 18–27, available at: http://natureus.org.ua (Accessed 8 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 20.04.26

Прорецензовано / Revised: 01.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26